

08.03.2017

TÜRKONFED İŐ DÜNYASINDA KADIN 2017 RAPORU BİRİNCİ FAZ ÇALIŞMA SONUÇLARI

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ – Prof. Dr. Hakkı Hakan YILMAZ

İçindekiler

YÖNETİCİ ÖZETİ	4
II. 2007'DEN 2017'YE SON 10 YILDA KADIN İSTİHDAMINDA NE OLDU?	6
III. KADINLARIN İŞGÜCÜ PİYASASINA GİRİŞİNİ OLUMSUZ ETKİLEYEN ETMENLER NELERDİR?.....	14
IV. İŞ DÜNYASINDA KADIN RAPORLARI SONRASI YAŞANAN GELİŞMELER	21
IV.1 2007 YILINDA NE ÖNERMİŞTİK? NELER GERÇEKLEŞTİ VE KADIN İSTİHDAMI ÜZERİNE ETKİLERİ NELER OLDU?	21
IV.2 NELER GERÇEKLEŞMEDİ? GERÇEKLEŞİRSE KADIN İSTİHDAMI ÜZERİNE ETKİLERİ NELER OLABİLİR?	25
V. SONUÇ	26
KAYNAKÇA.....	27

Tablo Listesi

Tablo 1. Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu	6
Tablo 2. Çeşitli Ülkelerde Kadınların İşgücüne Katılım Oranları (2007-2015), (%)	7
Tablo 3 Çeşitli Ülkelerde Düzenli Ücretli İşlerde Kadın İstihdamı Sayısı (Bin) 2007-2015	8
Tablo 4 Toplam İstihdam İçerisinde Orta ve Üst Düzey Yönetici Kadın Oranı (%)	10
Tablo 5 2007-2016 yılları Arasında Kadın Sigortalı Sayıları ve Kadın Sigortalı Sayısı En Fazla Artan İller.....	11
Tablo 6 Kadın Sigortalı Sayısının Erkek Sigortalı Sayısına Oranı ve 2007-2016 Yılları Arasındaki Artış	12
Tablo 7 2007-2016 yılları Arasında Kadın Sigortalı Sayısı % Olarak En Fazla Artan İller	13
Tablo 8 Eğitim Seviyesi ve Cinsiyete Göre İstihdam (Bin), (2007-2015).....	14
Tablo 9. 2001-2005 Dönemlerinde Eğitim Seviyelerine Göre İstihdam Oranları.....	16
Tablo 10. Kamu ve Özel sektörde Cinsiyete ve Eğitime Göre Aylık Net Medyan Ücret, (TL)*. 17	
Tablo 11. Düzey ve üç büyük ile göre hanedeki küçük çocukların gündüz bakımı, 2016	19

Grafik Listesi

Grafik 1. İşveren Kadınların Toplam İşverenler İçindeki Oranı (%).....	9
Grafik 2. Kadın Sigortalı Sayısının Erkek Sigortalı Sayısına Oranı (%), 2016	12
Grafik 3. 2007 Eğitim Seviyelerine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%)	
Grafik 4. 2015 Eğitim Seviyelerine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%)	16
Grafik 5. Kentlerde Çalışan ve Altı Yaşından Küçük Çocuğu Olan Kadınların Çocukların Bakım Durumları (%)	18
Grafik 6. Kadınların Çocuklarına ya da Ailedeki Bakıma Muhtaç Kişiye Bakım Nedenleri (%) 20	
Grafik 7. 3-5 Yaş Net Okullaşma Oranlarının Gelişimi	21
Grafik 8. İlköğretimde Net Okullaşma Oranlarının Gelişimi	22
Grafik 9. Lise Seviyesinde Net Okullaşma Oranlarının Gelişimi	22
Grafik 10. Genel Lise Net Okullaşma Oranları	
Grafik 11. Meslek Liseleri Net Okullaşma Oranları.....	23
Grafik 12. Yükseköğretim Seviyesinde Net Okullaşma Oranlarının Gelişimi.....	23

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED), bu yılsonunda üçüncüsünü yayımlamayı planladığı İş Dünyasında Kadın Raporu'nun ilk faz sonuçları 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde açıklanmıştır. Prof. Dr. Oğuz Karadeniz ve Prof. Dr. Hakan Yılmaz tarafından hazırlanan 3. İş Dünyasında Kadın Raporu çıktıları yılsonuna kadar TÜRKONFED tarafından 4 (dört) faz olarak ayrıca açıklanacaktır. Raporun her fazında Türkiye'de kadınların iş hayatına katılımından sosyal hayattaki etkinliklerine kadar farklı konularda aldığı aşamalar ve gelişmeler, politika oluşturma ve uygulama sürecine destek olacak şekilde kamuoyuyla düzenli olarak paylaşılacaktır. Ayrıca bu raporlar özellikle 10 yılı aşan birikimiyle kadına yönelik programların izleme ve değerlendirmesini yapacaktır.

Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranı ve istihdamı son 10 yılda hızla artış gösterdi. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ülkelerin yaptıkları hane halkı işgücü anketlerinin derlendiği istatistik veri tabanı ILOSTAT' tan elde edilen verilere göre 79 ülke içinde Türkiye 2007-2015 yılları arasında kadınların işgücüne katılım oranının yüzde 31,4'e yükselmesiyle en fazla arttığı yedinci ülke olmuştur.

Kadınların işgücüne katılım oranı ise 2007'de yüzde 23'den 2015'de yüzde 31,4 seviyesine çıkmıştır. Bununla beraber, söz konusu oranın halen Avrupa Birliği ortalamasının (yüzde 57,6) oldukça altındadır.

Türkiye ekonomisi 2007-2015 yılları arasında düzenli ücretli sınıfında 5 milyon 325 bin kişi için iş yaratmıştır. Söz konusu işlerin yaklaşık yüzde 40'ında kadınlar çalışmıştır. Türkiye ekonomisi ILOSTAT (2017) verilere göre 2007-2015 yılları arasında düzenli ücretli işlerde yüzde 77 artış sağlayarak, 2 milyon 160 bin kadına net iş yaratmıştır. Bu sonuçla Türkiye 2007-2015 yılları arasında incelenen 63 ülke içinde en fazla kadın istihdam artış oranına sahip ülke olmuştur.

Kadın istihdamındaki artışa karşılık orta ve üst düzey kadın yönetici sayısının yeterince artmadığı, hatta oransal olarak düştüğü görülmektedir. Toplam istihdam içinde 2007 yılında kadınların yüzde 18'i orta veya üst düzey yönetici iken, 2015 yılında söz konusu oranın yüzde 14'e kadar gerilediği görülmektedir.

Bu dönemde özellikle İŞKUR tarafından uygulanan işbaşı eğitim ve toplum yararına çalışma programları gibi aktif işgücü piyasası politikalarının kadınlara dönük sosyal sigorta prim indirimleri ile doğum borçlanması gibi uygulamalar kadın istihdamındaki artışı olumlu etkilemiştir.

Okullaşma oranlarında kız çocuklarında belirgin bir iyileşme yaşanmıştır. Genel lise eğitiminde 2007 yılında kız çocuklarında yüzde 50'nin biraz üzerinde olan okullaşma oranı 2016 yılında önemli bir artışla yüzde 80'lerin üzerine çıkmıştır. Genel liselerde kız çocuklarında meslek liselerinde ise erkek çocukların okullaşma oranları daha yüksek çıkmaktadır.

Yükseköğretimde ise 2007 yılında kız çocuklarında yüzde 18,7 olan okullaşma oranı 2015 yılında yüzde 41,1 gibi oldukça yüksek bir orana ulaşmıştır. Kız öğrencilerin yükseköğretimde okullaşma oranları 2007 yılına göre belirgin bir şekilde artarak 2013 yılından itibaren erkeklerin üzerine çıkmıştır.

Türkiye'nin sürdürülebilir büyüme ve rekabet gücü açısından en temel sorun alanı gelinen noktada toplam faktör verimliliğinin oldukça düşük seviyede kalmasıdır (Yılmaz, 2016). Bu çerçevede eğitimde okullaşma oranları ile birlikte kaliteyi artıracak politika kararları rekabet gücümüzü yukarıya çekecektir.

Özellikle İŞKUR'un aktif işgücü piyasası programları kapsamında 2009 yılından bu yana düzenlediği, meslek edindirme kursları, iş başı eğitim ve toplum yararına çalışma programlarının kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarını olumlu yönde etkilemiştir. 2008-2013 yılları arasında söz konusu programlara yaklaşık 1,6 milyon işsiz katılmıştır. Söz konusu rakamın yaklaşık 656 bin kişisini kadınlar oluşturmaktadır (Karadeniz ve ark, 2014).

SGK, doğum borçlanması hakkını staj dâhil ilk defa sigortalı olduktan sonraki doğum yağan kadınlara vermektedir. Uygulamanın yürürlüğe girdiği tarihten bu yana yaklaşık 195 bin kadın sigortalı yararlanmıştır

TÜRKONFED 2007 raporunda kadın istihdamını arttırmak için önerilerimizden biri de işsiz kadınların sosyal sigorta primlerinin devlet tarafından ödenmesi idi. Uygulama ilk defa 2008 yılında hayata geçti. 2011 yılında prim teşvikleri genişletildi. Uygulamadan 2016 Kasım itibarıyla 117 bin işveren yaklaşık 157 bin kadın sigortalı yararlanmaktadır (SGK; 2017).

Okul öncesinde 3-5 yaş arasında okullaşma oranlarının yüzde 33'lere çıkması bu sürecin önemli iyileşmelerinden bir tanesi olmuştur. Bu oranın özellikle kadın istihdamının yoğun olduğu bölgelerde önceliklendirilmesi uygulanacak olan politikanın etkinliğini ve geri dönüşünü artıracaktır.

Toplam faktör verimliliğinin yükselmesi dolayısı ile ülkenin rekabet gücünün artması açısından izleyen dönemde okullaşma oranlarındaki artışın devamında en öncelikli alanın beşeri sermayenin niteliklerini artıracak politikaların geliştirilmesi olarak görülmektedir

Maliye politikası uygulaması içinde kadın istihdamını artırmaya yönelik başta kreş ve eğitim desteği olmak üzere programlanan desteklerin gelir vergisinde gerçekleştirilecek vergisel düzenlemeler ile de hayata geçirilebileceği de düşünülmelidir.

II. 2007'DEN 2017'YE SON 10 YILDA KADIN İSTİHDAMINDA NE OLDU?

Türkiye’de 2007’den 2015 yılına kadınların işgücüne katılım oranı önemli bir iyileşme içinde olmuştur. Kadınların istihdam oranı erkeklerden daha büyük oranda artarak %21’den %27,5’e yükselmiştir.

Bununla beraber, 2015’e gelindiğinde başta ev işleri olmak üzere yaklaşık 20 milyon kadın halen çeşitli gerekçelerle işgücüne dâhil değildir. Oysa bu sayı, erkeklerde bu dönemde kadınların yarısından az gerçekleşmiş ve 8 milyonda kalmıştır.

Tablo 1. Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu

İşgücü Durumu	2007		2015	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Kurumsal Olmayan Çalışma Çağındaki Nüfus (Bin)	24,513	25,480	28,573	29,281
İşgücü (Bin)	17,098	6,016	20,453	9,225
İstihdam Edilenler (Bin)	15,382	5,356	18,562	8,058
İşsiz (Bin)	1,716	660	1,891	1,167
İşgücüne Katılma Oranı	69,80%	23,60%	71,60%	31,50%
İşsizlik Oranı	10%	11%	9,20%	12,60%
Tarım Dışı İşsizlik Oranı	11,40%	17,30%	10,50%	17,20%
İstihdam Oranı	62,70%	21,00%	65%	27,50%
İşgücüne Dâhil Olmayan Nüfus (Bin)	7,415	19,464	8,120	20,056

Kaynak: TÜİK HHİ Anketi sonuçları

Türkiye Dünya’da Kadın İstihdamını Ücretli İşlerde Son 9 yılda En Hızlı Arttıran Üçüncü Ülke Konumunda

Türkiye ‘de kadınların işgücüne katılım oranı ve istihdamı son 10 yılda hızla artış gösterdi. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün ülkelerin yaptıkları hane halkı işgücü anketlerinin derlendiği istatistik veri tabanı ILOSTAT’ tan elde edilen verilere göre verilerine ulaşılabilen 79 ülke içinde Türkiye 2007-2015 yılları arasında kadınların işgücüne katılım oranının en fazla arttığı yedinci ülke olmuştur.

Kadınların işgücüne katılım oranı 2007’de %23’den 2015’de %31,5’e yükseldi. Bununla beraber, söz konusu oranın halen Avrupa Birliği ortalamasının (% 57,6) oldukça altında olduğunu belirtmek gerekir.

Tablo 2. Çeşitli Ülkelerde Kadınların İşgücüne Katılım Oranları (2007-2015), (%)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015-07 Değişim
Ekvador	38,9	39,4	45,7	42,5	47,8	47,4	42,1	50,2	52	13,1
Meksika	30,3	31	42	41,6	42,6	44,4	44,2	42,5	43,4	13,1
Kolombiya	46,2	47,1	48,1	50	52,8	54,2	53,9	58	58,6	12,4
Malta	32,3	33,5	34	34,8	36,1	38	39,8	41,2	42,1	9,8
İsveç	59,7	59,8	59,4	67,1	67,9	68,3	68,7	69,1	69,5	9,8
Katar	49,4	50,4	49,1	-	52,1	52,4	53,1	100	58,7	9,3
Türkiye	23,1	24	25,5	27,1	28,4	29	30,3	30,2	31,4	8,3
İsrail	51,1	51,3	52,4	52,8	52,7	58,1	58,2	59,2	59,1	8
Malezya	46,4	45,7	46,4	47,1	47,9	49,5	52,4	53,6	54,1	7,7
Rusya Fed.	56	56,1	62,4	62,2	63	63,3	63	63,3	63,4	7,4
Singapur	53,1	55,6	55,2	56,5	57	57,7	58,1	65	60,4	7,3
Venezuela	44,3	50,6	45,4	44,9	45,3	45	50,6	51,5	49,9	5,6
Mauritius	41,2	42,4	42,6	44,2	43,7	44,3	47,4	45,1	46,6	5,4
Peru	55	55,6	60,2	61,7	61,5	60,7	60,6	60,2	60,4	5,4
Makao, Çin	62,7	64,3	66,5	66	67,5	66,8	67,5	68,1	68	5,3
Şili	40,3	41,6	42	46,6	47,8	47,7	48,3	48,7	45	4,7
Macaristan	43	42,7	42,8	43,8	44	45	45,1	46,5	47,4	4,4
Lüksemburg	50,4	48,1	49,9	49,8	50,3	51,9	52,5	53,4	54,6	4,2
Litvanya	50,2	50,5	52	52,5	52,7	53,2	53	53,9	54,4	4,2
İspanya	49	50,4	51,5	52,2	52,8	53,4	53,4	53,1	53,1	4,1
Kosta Rika	44,5	44,6		43,5	45,7	45,2	45,2		48,1	3,6
Avrupa Birliği (28 Ülke)	57,2	57,4	57,4	57,3	57,3	57,6	57,6	57,6	57,6	0,4

Kaynak: ILOSTAT

Kadın istihdamının hangi işlerde arttığı da en az artışı kadar önemlidir. Kendi hesabına çalışma, ücretsiz aile işçiliği, gibi geçici, eğreti ve güvencesizliği barındıran işler atipik işlerdir (Karadeniz, 2011). Kadın istihdamının düzenli ücretli işler olarak adlandırılan işlerde artması istihdamın kalitesi anlamında önem arz etmektedir. Türkiye ekonomisi 2007-2015 yılları arasında düzenli ücretli sınıfında 5,325,000 kişi için iş yaratmıştır. Söz konusu işlerin yaklaşık %40'ında kadınlar çalışmıştır.

Türkiye ekonomisi ILOSTAT'ın ülkelerin Hane Halkı İşgücü Anketlerinden derlediği verilere göre 2007 ile 2015 yılları arasında düzenli ücretli işlerde %77 artış sağlayarak, 2.160.000 kadına net iş yaratmıştır. Bu sonuçla 2007-2015 yılları arasında incelenen 63 ülke içinde en fazla kadın istihdam artış oranına sahip ülke olmuştur. Söz konusu dönemde Avrupa Birliği'ne üye 28 ülkede toplam kadın istihdamı %3,5 (3.044.000) kişi artmıştır.

Belirtilen dönemde Romanya, Yunanistan ve Ukrayna'da kadın istihdamında önemli azalışlar meydana gelmiştir. Ekonomik krizin Yunanistan'da, savaşın ise Ukrayna'da kadın istihdamını olumsuz etkilediği düşünülebilir.

Tablo 3 Çeşitli Ülkelerde Düzenli Ücretli İşlerde Kadın İstihdamı Sayısı (Bin) 2007-2015

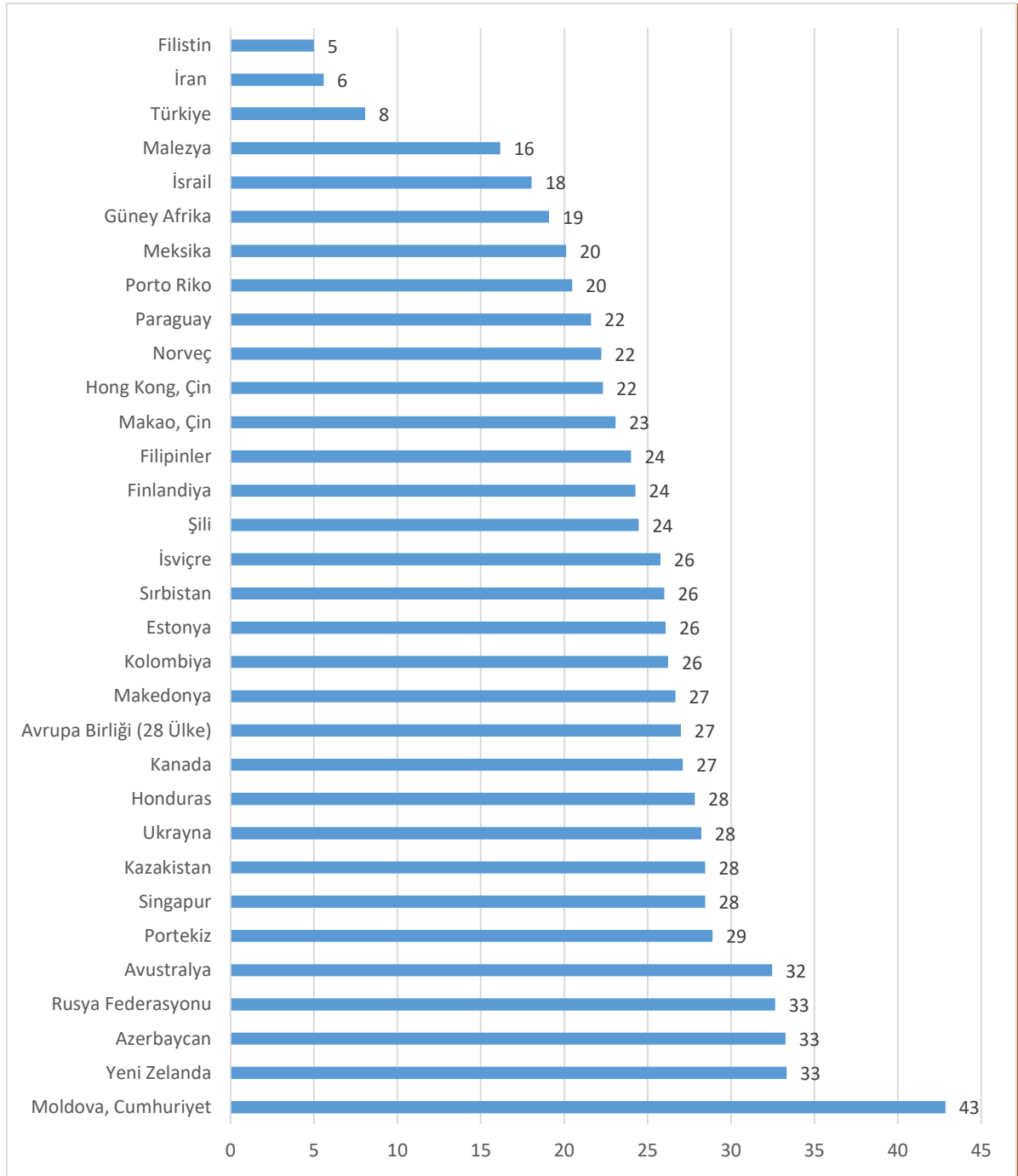
	2007	2013	2014	2015	2015-07	2015-07
					Fark	% Değişim
Türkiye	2.810	4.324	4.632	4.970	2.160	77%
İsrail	1.138	1.470	1.523	1.561	423	37%
Malezya	2.931	3.710	3.883	3.923	992	34%
Filipinler	6.682	8.334	8.452	8.722	2.040	31%
Kazakistan	2.383	2.934	-	3.106	723	30%
Güney Afrika	4.786	5.714	5.916	6.122	1.336	28%
Şili	1.769	2.079	2.146	2.192	423	24%
Kolombiya	3.769	4.187	4.417	4.602	833	22%
Meksika	10.466	12.543	12.579	12.779	2.313	22%
Mısır	2.218	2.536	2.574	2.625	407	18%
Avustralya	4.078	4.606	4.630	4.738	660	16%
Almanya	15.651	16.897	17.086	17.303	1.652	11%
Polonya	5.407	5.650	5.828	5.944	537	10%
Japonya	22.970	24.060	24.360	24.740	1.770	8%
Kanada	7.023	7.449	7.483	7.507	484	7%
Birleşik Krallık	12338	12579	12803	13.032	694	6%
İtalya	7.263	7.583	7.611	7.661	398	5%
Fransa	11.153	11.392	11.675	11.717	564	5%
Amerika Birleşik Devletleri	63.833	63.795	64.914	66.016	2.183	3%
Rusya Federasyonu	32.583	32.680	32.749	32.981	398	1%
Hollanda	3.447	3.358	3.298	3.324	-123	-4%
Azerbaycan	652	637	635	619	-33	-5%
Romanya	2.821	2.529	2.573	2.664	-157	-6%
Bulgaristan	1.378	1.262	1.273	1.299	-79	-6%
Letonya	471	411	407	409	-62	-13%
Yunanistan	1.239	986	1.030	1.073	-166	-13%
Ukrayna	8.061	7.912	7.489	6.782	-1.279	-16%
Porto Riko	512	-	-	398	-114	-22%
Avrupa Birliği (28 Ülke)*	86.716,9	86.892,7	88.520,8	89.761,5	3.044,6	3,5%

*(Veriler yılların son çeyreğine aittir.)

Kaynak: ILOSTAT, EUROSTAT

Kadın Girişimci Sayısı Artıyor Ama Kadın İşveren Oranında Dünya’da Hala Sonlardayız

Kadın girişimciliğinde işverenlik önemli bir göstergedir. Türkiye’de işveren kadınların toplam işverenlere oranı %8’dir. Söz konusu oran 2007 yılında % 6,2 seviyesindeydi (ILOSTAT, 2017). Bununla beraber, %8’lik oranın Avrupa Birliği’nin %27’lik oranının oldukça altında olduğunu söyleyebiliriz.

Grafik 1. İşveren Kadınların Toplam İşverenler İçindeki Oranı (%)

Kaynak: ILOSTAT

Kadın Yönetici Sayısı Azalıyor

Kadın istihdamındaki artışa karşılık orta ve üst düzey kadın yönetici sayısının yeterince artmadığı hatta oransal olarak düştüğü görülmektedir. Toplam istihdam içinde 2007 yılında kadınların %18'i orta veya üst düzey yönetici iken, 2015 yılında söz konusu oranın %14'e kadar gerilediği görülmektedir. Bunun nedenleri çeşitli olabilir. Bunlardan birincisi kadın istihdamı artarken, kadınların iş ile beraber ev içi sorumlulukları üstlenmeleridir. Başka bir ifadeyle kadının kariyer aşamasında ev içi sorumluluklarına yönelik desteklerin yetersiz kılması

buradaki sonuçta belirleyici olmaktadır. Bir diğer neden ise işgücü piyasasına yeni giren genç kadın işçilerin yönetici olmak için yeterli deneyime sahip olmaması veya vasıfsız işlerde çalışmasıdır.

Tablo 4 Toplam İstihdam İçerisinde Orta ve Üst Düzey Yönetici Kadın Oranı (%)

Ülkeler	2007	2013	2014	2015
Avustralya	29	32	32	
Avusturya	21	26	28	28
Belçika	34	31	31	31
Bulgaristan	36	36	35	37
Hırvatistan	23	24	24	26
Kıbrıs	18	19	18	25
Çek Cumhuriyeti	30	25	27	28
Danimarka	25	28	26	27
Estonya	35	33	31	28
Finlandiya	32	30	34	34
Fransa	37	36	32	31
Almanya	26	28	28	28
Yunanistan	23	26	28	25
Macaristan	39	38	38	39
İzlanda	33	38	38	40
İrlanda	41	30	31	30
İtalya	22	22	22	22
Letonya	42	42	42	44
Litvanya	40	37	35	38
Lüksemburg	10	15	18	14
Makedonya	31	25	26	23
Malta	18	29	26	26
Hollanda	27	23	24	25
Norveç	33	31	33	34
Polonya	37	36	36	37
Portekiz	31	28	32	30
Romanya	33	31	31	32
Slovakya	32	30	28	28
Slovenya	38	39	37	37
İspanya	24	29	29	30
İsveç	31	36	38	40
Türkiye	18	17	16	14
Birleşik Krallık	34	32	33	32

Kaynak: ILOSTAT

Kadın İstihdamı Büyük Şehirlerde Daha Fazla Artıyor

Türkiye genelinde kadın sigortalı sayısı en fazla artan iller genellikle büyük ve sanayinin yoğun olduğu bölgelerdir. Büyük şehirler yüksek eğitilmiş vasıflı kadınlara olduğu kadar, özellikle tekstil gibi emek yoğun alanlarda niteliksiz işgücüne de iş olanakları sağlamaktadır. Kentleşme beraberinde tüketimi arttırmakta, başta konut olmak üzere dayanıklı tüketim maddeleri, otomobil, eğitim gibi ihtiyaçlar büyük şehirlerde hanede erkek ile beraber kadının da işgücü piyasasına girmesine neden olabilmektedir.

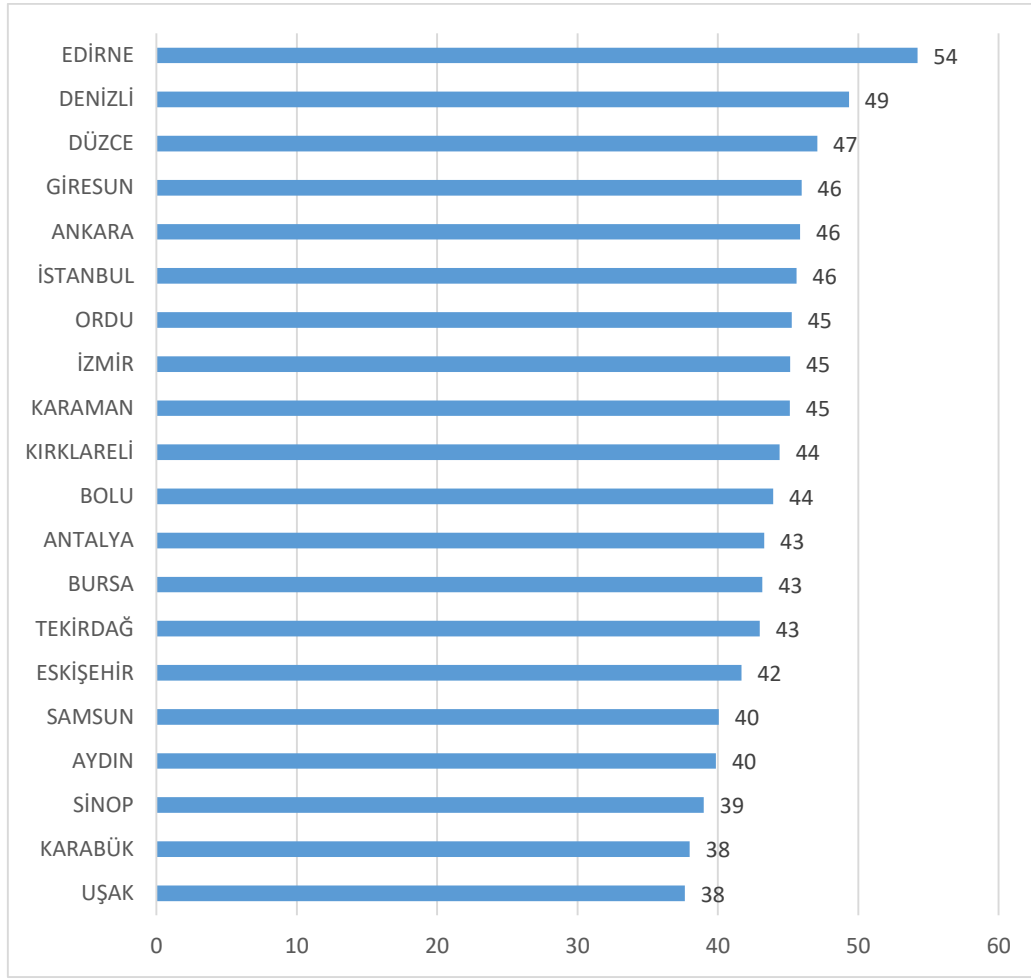
Diğer yandan özellikle İŞKUR tarafından uygulanan işbaşı eğitim programları toplum yararına çalışma programları gibi aktif işgücü piyasası politikalarının kadınlara dönük sosyal sigorta prim indirimleri ve doğum borçlanması gibi uygulamaların kadın istihdamını olumlu yönde etkilemiştir.

Tablo 5 2007-2016 yılları Arasında Kadın Sigortalı Sayıları ve Kadın Sigortalı Sayısı En Fazla Artan İller

İller	2007	2016	Artış
İstanbul	682.666	1.268.510	585.844
Ankara	163.338	379.371	216.033
İzmir	158.752	269.088	110.336
Bursa	113.241	200.215	86.974
Antalya	61.414	129.641	68.227
Kocaeli	50.999	118.276	67.277
Konya	19.391	55.786	36.395
Adana	35.574	70.643	35.069
Tekirdağ	44.619	76.853	32.234
Manisa	30.144	62.149	32.005
Mersin	26.323	57.256	30.933
Sakarya	18.827	48.014	29.187
Gaziantep	16.418	44.406	27.988
Samsun	19.168	45.968	26.800
Eskişehir	24.079	49.775	25.696
Kayseri	19.272	44.009	24.737
Muğla	20.403	44.910	24.507
Balıkesir	19.920	43.636	23.716
Aydın	20.308	43.481	23.173
Hatay	11.903	33.651	21.748
Denizli	43.097	61.797	18.700
Trabzon	14.912	32.114	17.202
Diyarbakır	10.768	25.255	14.487
Şanlıurfa	5.769	20.255	14.486
Kahramanmaraş	9.399	23.184	13.785
Türkiye Geneli	1.901.915	3.825.218	1.923.303

Kaynak: SGK 2007 SGK, 2016'dan yazarlar tarafından hesaplanmıştır

Türkiye'de 2016 Aralık ayı itibariyle kadın sigortalı sayısının erkek sigortalı sayısına oranı en fazla olan 20 il izleyen grafikte gösterilmiştir. Kadın sigortalı sayısının erkek sigortalı sayısına oranının en yüksek olduğu illerin genellikle Orta ve Batı Anadolu'da ve büyük şehirlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Denizli, Tekirdağ, Bursa, Uşak gibi illerde kadınların genellikle tekstil gibi emek yoğun sektörlerde istihdam oranının yüksekliğinin söz konusu tabloya yansıdığı söylenebilir.

Grafik 2. Kadın Sigortalı Sayısının Erkek Sigortalı Sayısına Oranı (%), 2016

Kaynak: SGK 2007 SGK, 2016'dan yazarlar tarafından hesaplanmıştır.

Türkiye'de son 2007-2016 yılları arasında kadın sigortalı (4/a işçi) sayısının erkek sigortalı (4/a işçi) sayısına oranını en fazla arttıran iller hemen hemen tüm bölgelere yayılım göstermektedir. İlk beş il arasında Karabük, Ankara, Edirne, Bolu ve Antalya dikkat çekmektedir.

Tablo 6 Kadın Sigortalı Sayısının Erkek Sigortalı Sayısına Oranı ve 2007-2016 Yılları Arasındaki Artış

	Kadın Sigortalı Sayısı/ Erkek Sigortalı Sayısı (%) 2007	Kadın Sigortalı Sayısı/ Erkek Sigortalı Sayısı (%) 2016	2007 yılına göre artış (%)
Karabük	18	38	20
Ankara	29	46	17
Edirne	38	54	17
Bolu	28	44	16
Antalya	28	43	15
Bilecik	20	35	15
Giresun	31	46	15
Eskişehir	27	42	14
Kütahya	15	29	14
Bayburt	11	25	14

Kaynak: SGK 2007, SGK, 2016'dan yazarlar tarafından hesaplanmıştır.

Yüzde Olarak En Yüksek Kadın Sigortalı Artışı Doğu ve Anadolu İllerinde

2007-2016 yılları arasında 2016 yılına göre kadın sigortalı (4/a, işçi) sayısı % olarak en fazla artan iller genellikle Doğu ve Güney Doğu illerindedir. Bu artışın bir nedeni bölgeye uygulanan istihdam teşvikleri, İŞKUR tarafından uygulanan toplum yararına çalışma programları, bir diğer nedeni de 2007 yılındaki sigortalı sayısının düşüklüğü olabilir.

Tablo 7 2007-2016 yılları Arasında Kadın Sigortalı Sayısı % Olarak En Fazla Artan İller

İller	2007	2016	Artış (Sayı)	Artış %
Kilis	767	3.812	3.045	397
Bingöl	1091	4.211	3.120	286
Şanlıurfa	5769	20.255	14.486	251
Şırnak	1442	4.985	3.543	246
Batman	2808	9.330	6.522	232
Iğdır	1191	3.861	2.670	224
Van	4376	14.184	9.808	224
Bayburt	430	1.370	940	219
Kırıkkale	2405	7.536	5.131	213
Mardin	2908	8.943	6.035	208
Hakkari	1226	3.654	2.428	198
Karabük	3487	10.113	6.626	190
Konya	19391	55.786	36.395	188
Hatay	11903	33.651	21.748	183
Artvin	1662	4.523	2.861	172
Gaziantep	16418	44.406	27.988	170
Erzincan	2076	5.579	3.503	169
Gümüşhane	1048	2.802	1.754	167
Kütahya	7205	18.715	11.510	160
Muş	1587	4.116	2.529	159
Türkiye Geneli	1901915	3.825.218	1.923.303	101

Kaynak: SGK 2007, SGK, 2016'dan yazarlar tarafından hesaplanmıştır.

III. KADINLARIN İŞGÜCÜ PİYASASINA GİRİŞİNİ OLUMSUZ ETKİLEYEN ETMENLER NELERDİR?

Kadınların çalışmamasını başka bir ifadeyle işgücü piyasasına girişini etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörlerin kapsamlı değerlendirmesi TURKONFED (2007- ve 2014) çalışmalarında kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve analiz edilmiştir. Kadın istihdamına hem toplumun hem de işverenlerin geleneksel bakışı, eğitim, düşük ücret ve iş alanlarının yetersizliği gibi faktörler kadınların işgücü piyasasına girişini olumsuz etkilemektedir.

Bu bölümde öne çıkan bazı ekonomik faktörler ele alınacaktır:

Eğitim Kadınların İşgücüne Katılımı Arttıran En Önemli Faktör, Ancak Lise Altı Eğitimli Kadınlarda da İşgücüne Katılım Oranı Artıyor.

Eğitim seviyesinin yükselmesi kadınların işgücüne katılım oranını arttırmada en önemli faktör olma özelliğini taşımaktadır. 2015 yılı itibarıyla lise mezunu kadınlarda işgücüne katılım oranı %32,7 iken, söz konusu oran meslek lisesi mezunlarda %40,8'e, üniversite mezunu kadınlarda %71,6'ya yükselmektedir.

Tablo 8 Eğitim Seviyesi ve Cinsiyete Göre İstihdam (Bin), (2007-2015)

Cinsiyet		2007	2015	2015-2007 Fark
ERKEK	Okur-yazar olmayanlar	302	279	-23
	Lise altı eğitilmişler	9 598	10 684	1086
	Lise	1 819	1 984	165
	Mesleki veya teknik lise	1 761	2 097	336
	Yüksek-öğretim	1 902	3 518	1616
KADIN	Okur-yazar olmayanlar	688	777	89
	Lise altı eğitilmişler	2 744	3 966	1222
	Lise	546	645	99
	Mesleki veya teknik lise	396	596	200
	Yüksek-Öğretim	982	2 074	1092
TOPLAM	Okur-yazar olmayanlar	990	1 056	66
	Lise altı eğitilmişler	12 342	14650	2308
	Lise	2 365	2 629	264
	Mesleki veya teknik lise	2 157	2 693	536
	Yüksek-öğretim	2 884	5 593	2709

Kaynak: TÜİK HHİA

2007 yılı ile kıyaslandığında lise altı eğitim seviyesine sahip kadınların işgücüne katılım oranında %7'lik bir artış görülmektedir. Kadın istihdamı ise, aynı yıllar arasında lise altı eğitimlilerde 1 milyon 200 bin, yükseköğretim mezunu kadınlarda ise 1 milyon 92 bin artmıştır. Söz konusu artışın pek çok nedeni bulunmaktadır:

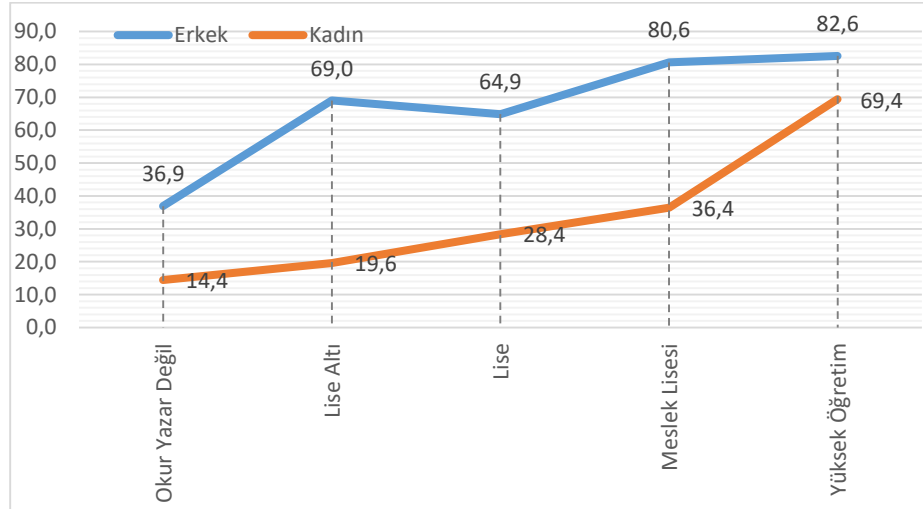
- Bunlardan birincisi, tüm seviyelerde ama özellikle üniversite düzeyinde okullaşma oranlarının artması, çocukların okul masraflarını karşılayabilmek için kadınların işgücü piyasasına girmesine neden olmaktadır.
- Bir diğer faktör ise, hanenin tasarruf açığını son dönemde artıran tüketici, konut kredi borçlarını ödeyebilmek için kadınlar çalışma hayatına girmek durumunda kalmaktadır.
- Kamunun maliye politikası uygulamasını bir sonucu olan evde çalışmaya yönelik desteklerdir. Örneğin yoksul hanelerde muhtaç engelli bakan bireye Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından net asgari ücret tutarında sosyal yardım verilmektedir 40-44 yaş grubunda ve lise altı eğitimlilerde kadın istihdamının artması söz konusu uygulamanın bir sonucudur (Karadeniz, Yılmaz, 2014).

2007 yılı ile kıyaslandığında lise altı eğitimli kadınlar ile üniversite mezunu kadınların işsizlik oranlarında yükseliş mevcuttur. Lise altı eğitimli vasıfsız kadın işgücünü istihdam etmek için başta mesleki eğitim ve iş başı eğitim programları olmak üzere yeni ama işlevsel politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

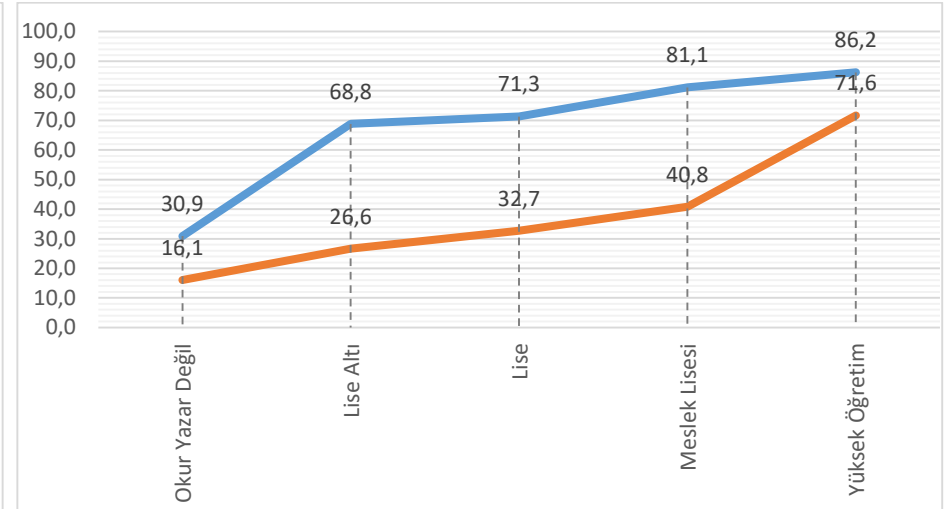
Tablo 9. 2001-2005 Dönemlerinde Eğitim Seviyelerine Göre İstihdam Oranları

	Yıllar	TOPLAM					ERKEK					KADIN				
		Okur-yazar olmayanlar	Lise altı eğitilmişler	Lise	Mesleki veya teknik lise	Yüksek-öğretim	Okur-yazar olmayanlar	Lise altı eğitilmişler	Lise	Mesleki veya teknik lise	Yüksek-öğretim	Okur-yazar olmayanlar	Lise altı eğitilmişler	Lise	Mesleki veya teknik lise	Yüksek-öğretim
İşgücüne katılım oranı %	2007	18,1	44,6	48,8	64,5	77,3	36,9	69,0	64,9	80,6	82,6	14,4	19,6	28,4	36,4	69,4
	2015	18,6	48,1	54,1	65,4	79,8	30,9	68,8	71,3	81,1	86,2	16,1	26,6	32,7	40,8	71,6
İstihdam oranı %	2015	17,6	43,3	47,3	58,7	71,0	27,4	61,9	64,5	74,9	79,6	15,6	23,9	26,0	33,4	59,9
İşsizlik oranı %	2007	5,2	9,8	13,9	12,0	9,7	12,4	10,3	11,0	9,7	7,4	1,7	7,8	22,1	20,9	13,9
	2015	5,3	10,0	12,4	10,2	11,0	11,3	10,0	9,5	7,7	7,6	2,9	10,1	20,3	18,1	16,3

Kaynak: TÜİK HHİA

Grafik 3. 2007 Eğitim Seviyelerine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%)

Grafik 4. 2015 Eğitim Seviyelerine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%)

Düşük Ücretlerin Varlığı

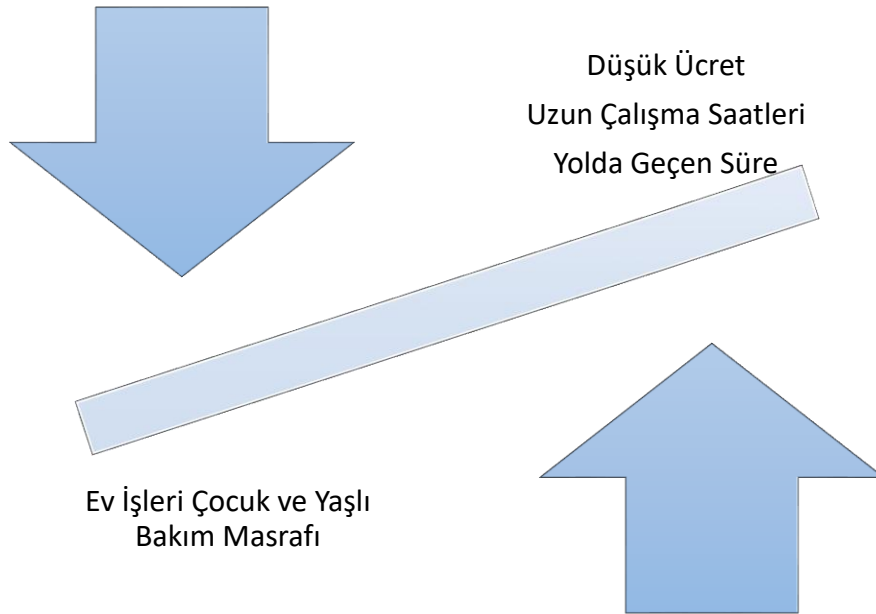
Ücretlerin düşüklüğü kadının işgücü piyasasına girmesine olumsuz etki yapabilir. Eğitim seviyesinin yükselmesi ile beraber net ücretin arttığı görülmektedir. Bununla birlikte medyan ücret kadınlarda 2015 yılı itibariyle aylık net 1,100 TL'dir. 2015 yılı net asgari ücretin 949 TL olduğu dikkate alındığında, kadınlar asgari ücretin biraz üzerinde gelir elde ettiği söylenebilir. Kadınlar düşük ücretler, uzun çalışma saatleri ve yolda geçen zaman ile ev işleri ve çocuk bakımı için harcayacakları parayı da dikkate aldıklarında çalışmaktan vazgeçebilmektedir.

Tablo 10. Kamu ve Özel sektörde Cinsiyete ve Eğitime Göre Aylık Net Medyan Ücret, (TL)*

2015	Özel			Kamu		
	ERKEK	KADIN	Toplam	ERKEK	KADIN	Toplam
Bir okul bitirmeyen	1.050,00	951,00	1.000,00	-	-	-
İlkokul (5 yıl)	1.200,00	1.000,00	1.200,00	2.000,00	980,00	1.800,00
Genel ortaokul, mesleki veya teknik ortaokul ve ilköğretim (8 yıl)	1.200,00	1.000,00	1.100,00	2.100,00	310,00	2.000,00
Genel lise	1.300,00	1.100,00	1.200,00	2.400,00	2.000,00	2.300,00
Mesleki veya teknik lise	1.370,00	1.100,00	1.300,00	2.500,00	2.200,00	2.400,00
YO-FAKULTE VE ÜZERİ	2.000,00	1.500,00	1.800,00	3.000,00	2.600,00	2.800,00
2 veya 3 yıllık yüksek okul, 4 yıllık yüksek okul veya fakülte	2.000,00	1.500,00	1.700,00	2.900,00	2.500,00	2.700,00
Yüksek lisans (5 veya 6 yıllık fakülteler dahil) veya doktora	5.000,00	3.200,00	4.000,00	3.700,00	3.200,00	3.500,00
Toplam	1.300,00	1.100,00	1.200,00	2.700,00	2.500,00	2.600,00

* SGK'ya kayıtlı olanlar

Kaynak: TÜİK HHİA 205 Mikro veri setinden çalışan yazarları tarafından hesaplanmıştır.

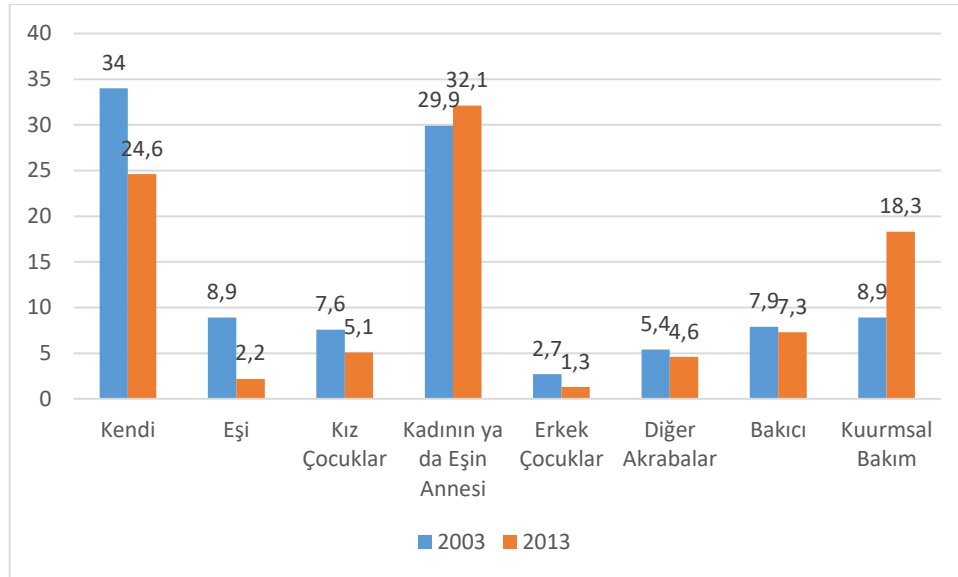

Kaynak: Karadeniz, Yılmaz, 2014'den uyarlanmıştır.

Ailede Çocuğa Kim Bakıyor?

Annelerin çocuk bakım yükümlülüğü ve kreş hizmetlerinin yetersizliği kadınları işgücü piyasasından ayıran en önemli etmenlerden biri olmaya devam etmektedir. Hacettepe Üniversitesi Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 2013 yılında yaptığı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na göre, (2003) kadınların %19'u çocuk nedeni ile çalışamadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmadan önce son on iki ayda çalışmış kadınların %70'inin hanesinde altı yaş altı çocuk bulunmamaktadır. Kreş hizmetlerinden yararlanan oranı sadece %15'dir (Hacettepe Üniversitesi NEE; 2014).

2003 yılına göre, 2013 yılında 6 yaşından küçük çocukları olan kadınların çocuk bakımında çocuklarına kendileri bakanların oranı %34'den %24,6'ya gerilerken, kurumsal bakımda %8,9'dan %18,3'e bir artış belirginleşmektedir. Bununla birlikte çalışan kadın için halen kreş yetersizliği bir sorun niteliğini sürdürmektedir.

Grafik 5. Kentlerde Çalışan ve Altı Yaşından Küçük Çocuğu Olan Kadınların Çocukların Bakım Durumları (%)

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 2013 yılında yaptığı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, (2003, (2014)

TÜİK tarafından yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na (2016) göre; Türkiye genelinde ailede küçük çocuğa gündüzleri genellikle annesi bakmaktadır. Kreş ya da anaokulunda gündüz bakımı alan aile sayısı çok düşüktür (%2,8). En yüksek kreş ya da anaokulu oranı Batı Marmara Bölgesi'ne aittir. Sanayileşmiş batı bölgelerinde kadın istihdamının yüksek olduğu bölgelerde çocuklarının gündüz bakımlarının büyük ölçüde babaanne/anneanne ya da diğer akraba ve komşuları ya da bakıcıları tarafından yapıldığı görülmektedir. Kreş ve anaokulu gibi kurumsal hizmetlerin olmaması kadınları çalışma hayatından ayırabilmektedir.

Tablo 11. Düzey ve üç büyük ile göre hanedeki küçük çocukların gündüz bakımı, 2016

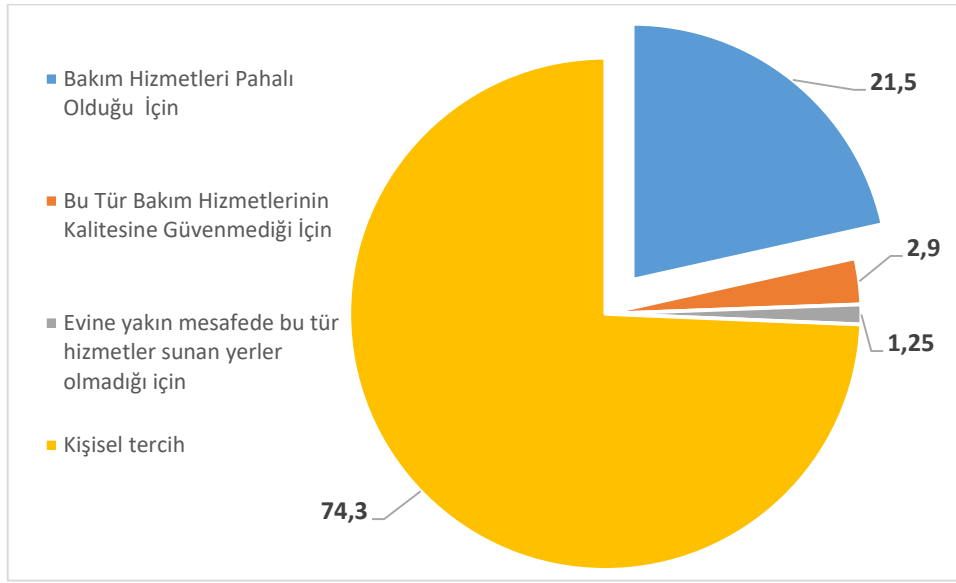
	Toplam	Annesi	Anneannesi/ Babaannesi	Kreş veya anaokulu	Bakıcısı	Diğer yakın akraba veya komşusu	Birden fazla gündüz bakımı olan Hane
Türkiye	100,0	86,0	7,4	2,8	1,5	1,3	1,0
İBBS 1.Düzey							
TR1 İstanbul	100,0	83,2	9,6	4,3	1,3	0,8	0,9
TR2 Batı Marmara	100,0	79,0	10,1	7,6	2,8	0,5	-
TR3 Ege	100,0	75,8	11,5	4,8	3,7	1,8	2,4
TR4 Doğu Marmara	100,0	85,6	7,3	2,8	2,3	1,1	0,9
TR5 Batı Anadolu	100,0	80,7	10,4	3,5	0,9	3,2	1,3
TR6 Akdeniz	100,0	85,3	9,2	2,7	1,2	1,1	0,6
TR7 Orta Anadolu	100,0	91,8	4,1	0,5	1,0	0,8	1,7
TR8 Batı Karadeniz	100,0	86,9	7,2	0,8	2,6	1,8	0,9
TR9 Doğu Karadeniz	100,0	86,7	8,9	1,1	0,3	2,9	-
TRA Kuzeydoğu An.	100,0	93,0	1,4	1,6	2,6	0,9	0,5
TRB Ortadoğu An.	100,0	94,1	3,2	1,0	0,8	0,5	0,5
TRC Güneydoğu An.	100,0	96,7	0,8	0,4	0,3	1,3	0,6
Üç büyük il							
TR100 İstanbul	100,0	83,2	9,6	4,3	1,3	0,8	0,9
TR510 Ankara	100,0	77,7	12,9	4,4	0,9	3,3	0,8
TR310 İzmir	100,0	76,5	11,4	6,1	1,9	2,1	2,0

Kaynak: TÜİK, Aile Yapısı Araştırması, 2016

TÜİK Hane halkı İşgücü Anketi'ne göre yaklaşık 1.230.000 kadın evde çocuk ve/veya yaşlı baktığı için işgücü piyasasına girememektedir.¹ "Çocuklarınıza veya ailedeki bakıma muhtaç diğer yetişkinlere neden kendiniz bakıyorsunuz?" sorusuna kadınların verdikleri yanıtların dağılımı şekilde gösterilmiştir. Şekilden de anlaşılacağı üzere, bakım hizmetlerinin pahalı olmasına verilen yanıt %21'dir. Bir başka anlatımla kreş ve bakım hizmetlerinin yeterli olması halinde işgücüne katılan kadın sayısında 266,000 kişilik bir artış sağlama olanağı bulunmaktadır. Diğer yandan çocuk ya da bakıma muhtaç kişiye kadının bakmasına gerekçe

¹ Hesaplama yazarlar tarafından TÜİK 2015 HHİA Mikro veri setinden yapılmıştır.

olarak kişisel tercih yanıtının verilmesi söz konusu işlerin geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümü içinde kadının yapması gereken bir iş olarak algılandığının bir göstergesi sayılabilir.

Grafik 6. Kadınların Çocuklarına ya da Ailedeki Bakıma Muhtaç Kişiye Bakım Nedenleri (%)

Kaynak: TÜİK HHİA Mikro veri setinden yazarlar tarafından hesaplanmıştır.

Ücretler Düşük, Kreş Hizmetleri Pahalı

Çocuk ve yaşlı bakım hizmeti giderlerinin yüksekliği, ücretin düşüklüğü kadını işgücüne katılma kararından vazgeçirebilmektedir. Başka bir ifadeyle kadın çalışması durumunda elde edeceği gelirle çocuk ve veya yaşlı bakım hizmetini karşılamak için üstleneceği maliyeti karşılayamaması kadını işgücü piyasasından uzaklaştırmaktadır. Evinde tam zamanlı sigortalı ev hizmetlisi çalıştıran kadının ev hizmetlisi için ödeyeceği aylık asgari ücret ve sosyal sigorta primi bugün 2.200 TL'yi bulmaktadır. Kreş giderleri ise en iyi ihtimalle 400 TL'den başlamaktadır.

Kadının çalışması halinde eşi devlet memuru ya da toplu iş sözleşmesi kapsamında işçi ise çalışmayan eş için verilen aile yardımı kesilmektedir. Bu durumda kadının çalışması halinde elde edeceği ücret kayıplarını karşılamayacaktır.

IV. İŞ DÜNYASINDA KADIN RAPORLARI SONRASI YAŞANAN GELİŞMELER

IV.1 2007 YILINDA NE ÖNERMİŞTİK? NELER GERÇEKLEŞTİ VE KADIN İSTİHDAMI ÜZERİNE ETKİLERİ NELER OLDU?

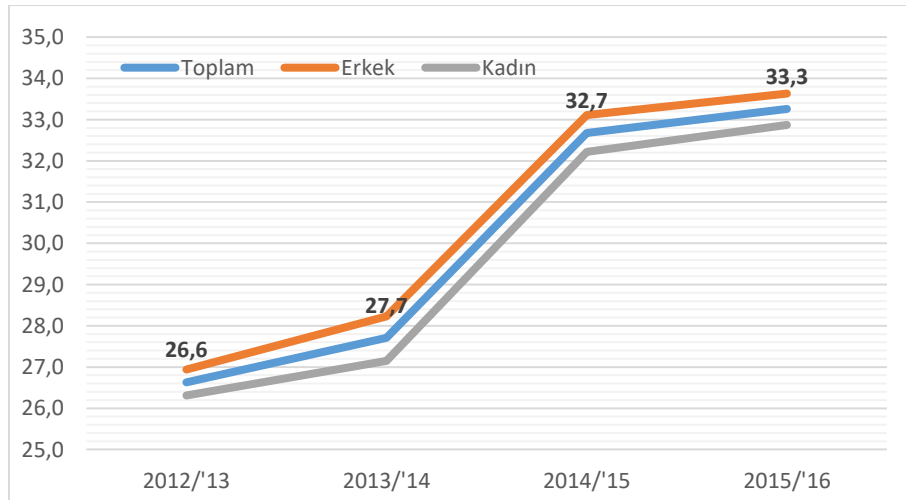
Kadınların Eğitim Seviyesinin Yükselmesi

2007 yılından bu yana kadınların gerek orta gerekse yükseköğretimde okullaşma oranlarında önemli artışlar oldu. Eğitim seviyesinin artışının kadınların işgücü piyasasına girişi kolaylaştırdığı söylenebilir.

Türkiye’de özellikle 8 yıllık zorunlu eğitimin de etkisiyle birlikte okullaşma oranları son 10 yıllık dönemde hızlı bir artış içinde olmuştur. Okullaşma oranları (net okullaşma oranı) ilgili öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan öğrencilerin, ait olduğu öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilmektedir². Bunun anlamı, çağ grubundaki nüfusun yüzde kaçının eğitime devam ettiği.

Eğitim seviyeleri itibarıyla okullaşma oranlarına bakıldığında (MEB Eğitim İstatistikleri, 2005-2006/2015-2016):

- Özellikle 2013 yılından itibaren okul öncesinde okullaşma oranlarının belirgin bir şekilde artmaya başlamıştır. 2012/2013 eğitim öğretim yılında % 26,6 seviyesinde olan oran 2015/2016 döneminde %33,3’e çıkmıştır. 2000’lerin ortasında bu oranların yaklaşık %23’ler seviyesinde olduğu düşünüldüğünde son 10 yıllık dönemde %50 civarında bir artış gerçekleşmiştir. Bu eğitim seviyesinde kız çocuklarının oranının erkek çocukların oranının yaklaşık 0,8 puan altındadır.

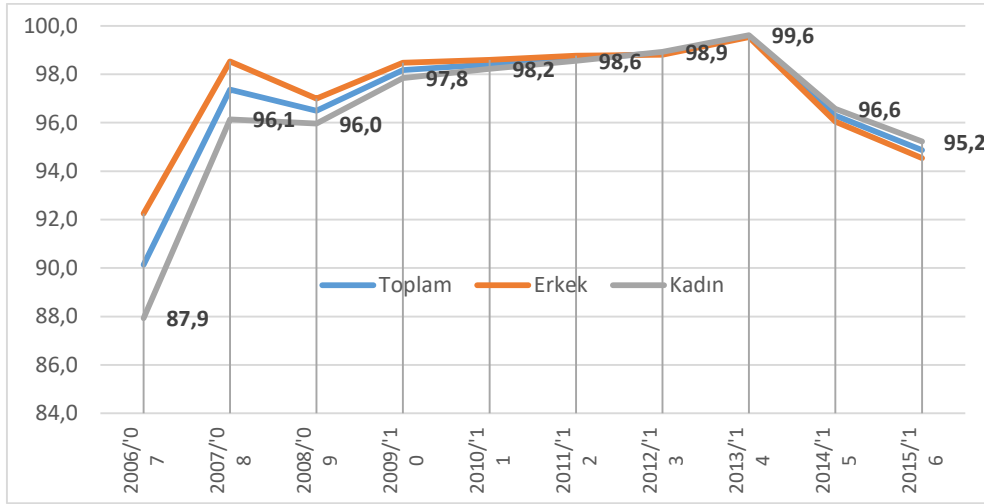

Grafik 7. 3-5 Yaş Net Okullaşma Oranlarının Gelişimi

- İlköğretimde okullaşma oranı kız çocuklarında % 87,9’dan ilköğretimin uygulandığı yıl olan 2012/2013 dönemine kadar artarak %98,9’a kadar çıkmıştır. Bu dönemde eğitimin

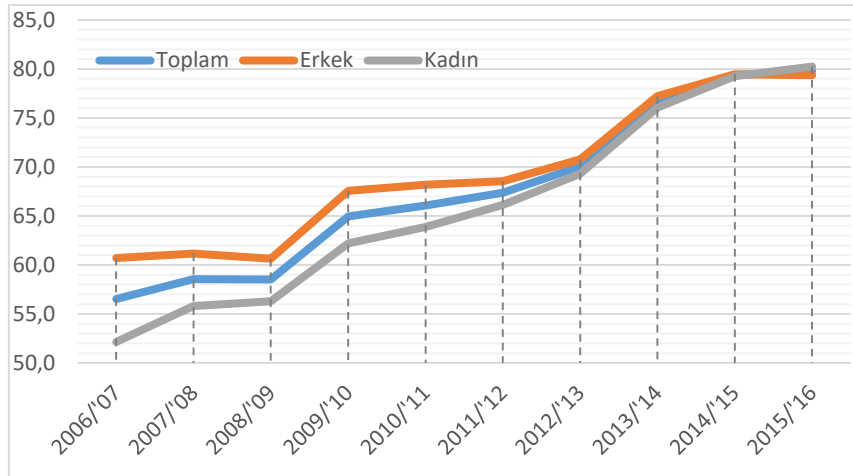
² Net Okullaşma Oranı Hesaplaması: A: Teorik yaş grubundaki öğrenci sayısı B: Teorik yaş grubundaki toplam nüfus A Net okullaşma oranı = (A/B) x 100 (MEB, Eğitim İstatistikleri 2015-2016)

8 yıl zorunlu olması ile birlikte uygulanan sosyal programlar okullaşma oranlarını özellikle kız çocukları için iyileştirmiştir.

Grafik 8. İlköğretimde Net Okullaşma Oranlarının Gelişimi³

- Lise eğitiminde ise 2007 yılında kız çocuklarında %50'nin biraz üzerinde olan okullaşma oranı 2016 yılında önemli bir artışla %80'lerin üzerine çıkmıştır. İlköğretimde olduğu gibi kız çocuklarında bu eğitim seviyesinde iyileşme daha belirgindir. Dönem sonunda kız çocukların okullaşma oranı erkek çocukların okullaşma oranını aşmıştır.

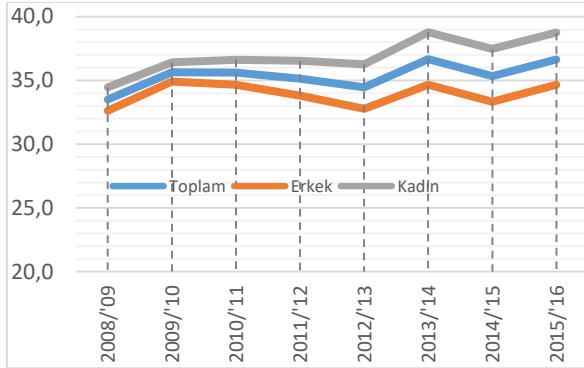
Grafik 9. Lise Seviyesinde Net Okullaşma Oranlarının Gelişimi

Kız çocukları genel lise eğitiminde ise 2007 yılında kız çocuklarında %50'nin biraz üzerinde olan okullaşma oranı 2016 yılında önemli bir artışla %80'lerin üzerine

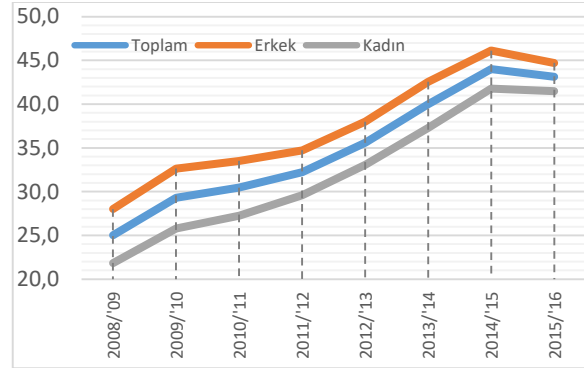
³ 2012/2013 döneminden itibaren aşamalı olarak 4+4+4 uygulamasına geçilmiştir. Bu sebeple bu yıldan itibaren veriler ilkokuldaki okullaşma oranlarıdır.

2013-14 eğitim öğretim yılı ve daha önceki yıllarda öğrenci sayıları alınırken sisteme kayıtlı aktif pasif (Yurt dışına çıkan, vefat eden, açık öğretime geçiş yapan) tüm öğrenciler dâhil edilmekte idi. 2014-15 eğitim öğretim yılından itibaren aktif-pasif öğrencilerin ayrıştırılmasına gidilmiş olup; sistem üzerindeki pasif duruma düşen öğrenciler (yurt dışına çıkan, vefat eden, açık öğretime geçiş yapan öğrenciler) okullaşma oranlarının hesabında kullanılan öğrenci sayılarına dâhil edilmemiştir. 2014-15 eğitim öğretim yılında pasif duruma düşenler öğrenci sayılarına dâhil edilmediğinden okullaşma oranlarında kısmen düşüş olmuştur (MEB, Eğitim İstatistikleri 2015-2016).

çıkıştır. ilköğretimde olduğu gibi kız çocuklarında bu eğitim seviyesinde iyileşme daha belirgindir. Dönem sonunda kız çocukların okullaşma oranı erkek çocukların okullaşma oranını yaklaşık 1 puan aşmıştır. Genel liselerde kız çocuklarında meslek liselerinde ise erkek çocukların okullaşma oranları daha yüksek çıkmaktadır.

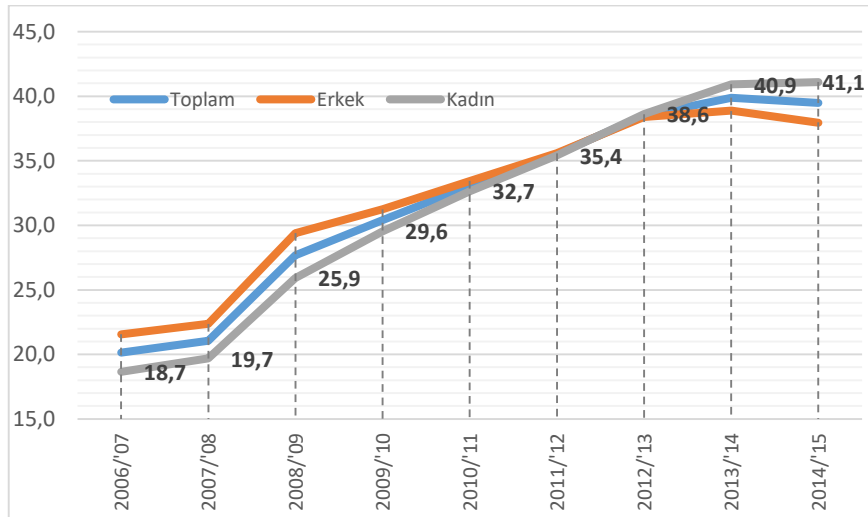

Grafik 10. Genel Lise Net Okullaşma Oranları

Grafik 11. Meslek Liseleri Net Okullaşma Oranları

- Yükseköğretimde 2007 yılında kız çocuklarında %18,7 olan okullaşma oranı 2015 yılında %41,1 gibi oldukça yüksek bir orana ulaşmıştır. Kız öğrencilerin yükseköğretimde okullaşma oranları 2007 yılına göre belirgin bir şekilde artarak 2013 yılından itibaren erkeklerin üzerine çıkmıştır.

Grafik 12. Yükseköğretim Seviyesinde Net Okullaşma Oranlarının Gelişimi

Son10 yılda okullaşma oranlarında özellikle kız çocukların okullaşma oranlarında yaşanan gelişme oldukça çarpıcıdır. Bu gelişme olumlu görülmele birlikte eğitimin kalitesi bugün önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Bu anlamda ülkelerin büyüme-kalkınma çabalarının değerlendirilmesinde kullanılan temel göstergelerin başında teknolojik yenilik olarak da adlandırılan toplam faktör verimliliği (TFV) kavramı gelmektedir. Ulusal gelirdeki artışın üretim faktörlerindeki artış ile açıklanamayan kısmı TFV olarak nitelendirilmektedir. Türkiye'nin sürdürülebilir büyüme ve rekabet gücü açısından en temel sorun alanı geline

noktada toplam faktör verimliliğinin oldukça düşük seviyede kalmasıdır (Yılmaz, 2016). Bu çerçevede eğitimde okullaşma oranları ile birlikte kaliteyi artıracak politika kararları rekabet gücümüzü yukarıya çekecektir.

İşsiz Kadınlara Meslek ve Vasıf Kazandırılması

Özellikle İŞKUR'un aktif işgücü piyasası programları kapsamında 2009 yılından bu yana düzenlediği, meslek edindirme kursları, iş başı eğitim ve toplum yararına çalışma programlarının kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarını olumlu yönde etkilemiştir.

2008-2013 yılları arasında söz konusu programlara yaklaşık 1,6 milyon işsiz katılmıştır. Söz konusu rakamın yaklaşık 656 bin kişisini kadınlar oluşturmaktadır (Karadeniz ve ark, 2014). Programların etki analizini içeren çalışmalar son derece sınırlı olsa da yapılan çalışmalar söz konusu programların özellikle gençlerin ve kadınların işgücü piyasasına girişi ve istihdamı üzerine olumlu etkileri olduğunu bulgulamışlardır (Karadeniz ve ark., 2013, Akbaş, 2015).

Doğum Borçlanması

2007 yılı raporumuzda işgücü piyasasından doğum nedeni ile ayrılan kadının tekrar işgücü piyasasına dönmesinde doğum borçlanması önemli bir araç olabileceğini belirtmiştik (Karadeniz, Yılmaz, 2007). Gerçekten de doğumdan sonra işgücü piyasasından ayrılan kadın işçi emeklilik için işçi ise 7200 gün bağımsız çalışan ya da memur ise 9000 gün prim ödeme gün sayısını doldurmak zorundadır. Oysa çocuk nedeni ile çalışamayan kadın prim ödeme gücü olmadığı için genellikle eşi üzerinden bağımlı sigortalı olarak sağlık güvencesini, eşinin ölümü halinde ise ondan alacağı ölüm aylığı ile gelir güvencesini sağlamaktadır. Doğum borçlanması kadının doğum nedeni ile çalışmadığı sürelerin primlerini kendisinin ödemesi halinde gün sayısını doldurmasına yardımcı olmakta, belirli gün sayısına ulaşan kadının tekrar işgücü piyasasına girmesini teşvik edebilecektir (Karadeniz, Yılmaz;2007). TÜRKONFED 2007 raporunun yayınlanmasının ardından basında genişçe yer alan söz konusu öneri Hükümet ve T.B.M.M. tarafından dikkate alınmış ve yasalaşmıştır. İlk başta iki çocuk ile sınırlı olan borçlanma uygulaması üç çocuk için genişletilmiştir. Uygulamadan bağımsız çalışanlar ve memurlarda yararlanabilmektedir.

SGK, doğum borçlanması hakkını staj dâhil ilk defa sigortalı olduktan sonraki doğum yağan kadınlara vermektedir. Oysa askerlik borçlanmasında olduğu gibi, kadının sigortalı olarak çalışması kaydı ile kadınların işe girmeden önceki doğumlarının da, askerlik borçlanmasında olduğu gibi borçlanılabilmesi ve sigortalılık başlangıç süresinin çocuk bakılan süre kadar (örneğin iki yıl) geriye götürülmesi kadın istihdamını olumlu yönde etkileyebilecektir. Hatta iş gücü piyasasına girmesi ve çalışması kaydı ile ilk yapılan doğumun borçlanma primlerinin devlet tarafından ödenmesi kadın istihdamını olumlu yönde etkileyebilir. Uygulamanın yürürlüğe girdiği tarihten bu yana yaklaşık 195,000 kadın sigortalı yararlanmıştır (SGK, 2017)

Kadın istihdamını Arttırmaya Dönük Sosyal Sigorta Prim İndirimleri

TÜRKONFED 2007 raporunda kadın istihdamını arttırmak için önerilerimizden biri de işsiz kadınların sosyal sigorta primlerinin devlet tarafından ödenmesi idi. Uygulama ilk defa 2008 yılında hayata geçti. 2011 yılında prim teşvikleri genişletildi. 2015 yılında biten uygulama 31.12.2020'ye kadar uzatıldı (4447 sayılı Kanun geçici m.10). Son altı aydan beri sigortalı

çalışmayan kadın işçinin son altı aylık ortalamaya ilave alınması halinde kadın işçinin aldığı ücret üzerinden primleri İŞKUR tarafından karşılanmaktadır. Uygulamadan 2016 Kasım itibarıyla 117.000 işveren yaklaşık 157.000 kadın sigortalı yararlanmaktadır (SGK; 2017).

Doğum Yapan Kadına Yarı zamanlı Çalışma Hakkı Verilmesi

4857 sayılı İş Kanunu'nda yapılan düzenleme ile doğum yapan kadın işçinin Doğum sonrası kadın işçiye ilk doğumda 60 gün, ikinci doğumda 120 gün, sonraki doğumlarda ise 180 gün süreyle haftalık çalışma süresinin yarısı kadar ücretsiz izin kullanabilme olanağı getirilmiştir. Değişen yasal çerçeve içinde ebeveynlere çocuk ilköğretim çağına gelene kadar kısmi süreli çalışma imkânı getirilmiştir.

Doğum sonrası kadın çalışanlara ilk doğumda 60 gün, ikinci doğumda 120 gün sonraki doğumlarda ise 180 gün süreyle; çalıştığı süreye ilişkin prim ve ücretleri işveren tarafından ödenecektir. Çalışmadığı süreye ilişkin prim ve ücretleri ise Devlet memurları için tam ücret üzerinden çalıştığı Kurumlarınca, işçiler için ise asgari ücret düzeyi, işsizlik sigortası primlerini ödeme koşulu ile üzerinden İşsizlik Sigortası Fonundan ödenecektir. Çoğul doğum hâlinde bu süreler 30'ar gün eklenecektir. Çocuğun engelli doğması hâlinde bu süre 360 gün olarak uygulanacaktır. Evlat edinenler de aynı haklardan yararlanabilecektir. Böylelikle kadın işçinin doğum sonrası gerekli izinleri ücret kaybı olmadan işe devam etmesine olanak sağlanmıştır⁴.

IV.2 NELER GERÇEKLEŞMEDİ? GERÇEKLEŞİRSE KADIN İSTİHDAMI ÜZERİNE ETKİLERİ NELER OLABİLİR?

TÜRKONFED 2007 yılı raporunda kadın istihdamının arttırılması için iki temel öneri bakım sigortası ve aile ödenekleri sigortası henüz kurulmamıştır (Karadeniz, Yılmaz, 2007). Bakım sigortası bakım hizmetlerinin kurumsallaşması ve ücretsiz aile emeğinin düzenli ücretli işçiliğe dönüşmesi bağlamında hem kadınlar hem de erkekler için yeni işler yaratabilir.

Aile ödenekleri sigortası ise çocukların kreş masraflarına destek olması bağlamında kadınların işgücü piyasasına girişini kolaylaştırabilir.

Kreş hizmetlerinin desteklenmesi kadın istihdamını iki yönlü etkileyebilir. Bunlardan birincisi, kadınların kreş masraflarının ucuzlaması nedeni ile alternatif maliyetlerinin azalması ve işgücüne katılmalarının sağlanmasıdır. İkincisi ise kreşlerin ağırlıklı olarak kadınlara yeni işler yaratmasıdır. Okul öncesinde 3-5 yaş arasında okullaşma oranlarının %33'lere çıkması bu sürecin önemli iyileşmelerinden bir tanesi olmuştur. Bu oranın özellikle kadın istihdamının yoğun olduğu bölgelerde önceliklendirilmesi uygulanacak olan politikanın etkinliğini ve geri dönüşünü arttıracaktır. Yılmaz ve Saral (2016) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi eğitimde 2024 yılında okullaşma oranını % 90 seviyesine çıkarılmasının bütçeye ortalama yıllık maliyeti GSYH'ya oran olarak binde 0,4-1 arasında değişmektedir. Bu maliyet bütçe açıklarının artırılmasına ilişkin politikaların gündeme geldiği bir dönemde önemli bir ilave maliyet olarak görülmemektedir.

⁴ <http://reformlar.gov.tr/v/calisan-kadinlarimiza-doguma-bagli-olarak-ilk-cocukta-2-ay-ikinci-cocukta-4-ay-ucuncu-ve-uzeri-cocukta-6-ay-yari-zamanli-ve-tam-ucretli-calisma-hakki-ile-cocugun-okula-baslama-yasina-kadar-kismi-sureli-calisma-hakki-tanidik> (Erişim Tarihi:02/03/2017)

V. SONUÇ

TÜRKOFED raporunun ilk kaleme alındığı 2006 yılına göre son on yılda Türkiye’de kadınların istihdam ve işgücüne katılım oranları artmış, düzenli ücretli işlerde yaratılan işlerin yaklaşık %40’ını kadınlar almıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü ILO’nun verilerine göre Türkiye, 2007-2015 yılları arasında Dünya’da Meksika ve A.B.D.’ den sonra düzenli ücretli kadın istihdamını sayı olarak en fazla arttıran üçüncü ülke olmuştur. Bununla beraber orta ve üst düzey kadın yönetici oranı son on yılda %18’den %14’lere gerilemiştir. Kadın işveren sayısı küçük bir artışa karşın halen gelişmiş ülkelerin oldukça altındadır.

Kadınların işgücü piyasasına girişlerinde pek çok etmen rol oynamış olabilir. Hızlı kentleşme, çocukların eğitimi, konut ve tüketim harcamaları özellikle kadınların işgücüne katılmalarını teşvik etmiş olabilir. Bununla beraber her düzeyde ve özellikle yükseköğretim düzeyinde okullaşma oranlarının artması kadınların işgücüne katılmalarını kolaylaştıran bir etmen olabilir.

TÜRKONFED 2007 ve 2014 raporlarında önerilen önerilerin birçoğunun hayata geçtiği görülmektedir. Kadınların vasıflarının arttırılmasına dönük İŞKUR’un aktif işgücü piyasası programları, kadın istihdamına dönük sosyal sigorta prim indirimleri ve doğum borçlanması gibi uygulamalar hayata geçmiştir. Söz konusu uygulamalardan 1 milyonu kadının yararlandığı ve işgücü piyasasına girdiği tahmin edilmektedir.

Belirtilen olumlu gelişmelerle birlikte, kadın istihdamının artmasını sağlayacak kreşlerin yaygınlaştırılması, aile ödenekleri ve bakım sigortalarının kurulması konusunda daha fazla çabaya ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye açısından verimlilik artışı, ekonomide üretim kapasitesinin artırılması, rekabet gücünün geliştirilmesi, bölgesel dengesizliklerin giderilmesi ve büyümenin hızlandırılması açısından kritik önem taşımaktadır. Türkiye’de 1981-2012 döneminde yüzde 4,3 olarak gerçekleşen ortalama büyümenin yalnızca 0,2 puanı TFV artışından kaynaklanmıştır (yaklaşık %5). Rekabet gücü yüksek ülkelerde bu oran ortalama %20’ler seviyesindedir. 2007-2012 döneminde TFV artış hızı hedeflenen %2,3’e göre % -0,5 ile plan hedefinin gerisinde kalmıştır (Yılmaz, 2016). Toplam faktör verimliliğinin yükselmesi dolayısı ile ülkenin rekabet gücünün artması açısından izleyen dönemde okullaşma oranlarındaki artışın devamında en öncelikli alanın beşeri sermayenin niteliklerini artıracak politikaların geliştirilmesi olarak görülmektedir.

İzleyen dönemde toplam talebin artırılmasına yönelik olmak üzere hayata geçirilmesi hükümet tarafından programlanan yeni teşvik tedbirlerinin içinde kadın istihdamını artırma ve kadının istihdam piyasasında konumunu güçlendirme yönündeki uygulamalar mevcut iyileşmelerin kalıcı olması açısından önemli görülmektedir. Maliye politikası uygulaması içinde kadın istihdamını artırmaya yönelik başta kreş ve eğitim desteği olmak üzere programlanan desteklerin gelir vergisinde gerçekleştirilecek vergisel düzenlemeler ile de hayata geçirilebileceği de düşünülmelidir.

KAYNAKÇA

AKBAŞ, Sezgi (2015), Aktif işgücü piyasası programlarının etki değerlendirmesi: Denizli ili örneği, Pamukkale Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Denizli

ECEVİT Yıldız, (2008), İşgücün Katılım, İstihdam, içinde "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri "Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset" Raporunun Güncellemesi"(Yayın No. TÜSİAD-T/2008-07/468), (Yayın No. KAGİDER-001), Temmuz, İstanbul, ss.113-214Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, (2003) Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Ankara

EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/main-tables> (Erişim Tarihi:08.03.2017)

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2014). 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, TC Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye, 1.

ILOSTAT <http://www.ilo.org/ilostat/face> (Erişim Tarihi:26/02/2017)

KARADENİZ, Oğuz, H. Hakan YILMAZ, (2007),Türkiye’de Kadının İşgücü Piyasası İçindeki Konumu ve işgücüne Katılımını Etkileyen Faktörler, İçinde, İş Dünyasında Kadın Raporu, TÜRKONFED, İstanbul

KARADENİZ, Oğuz, (2011), Türkiye'de Atipik Çalışan Kadınlar ve Yaygın Sosyal Güvencesizlik, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2011/2, ss.84-127

KARADENİZ, Oğuz, H. Hakan YILMAZ, (2014), Türkiye’de Kadın İşgücündeki Değişimlerin Sebepleri, Kısa ve Orta Uzun Dönemli Faktörlerin Analizi ve Kadın İstihdamı Çalıştayı Sonuçları, İçinde İş Dünyasında Kadın Raporu, TÜRKONFED, İstanbul

MEB Eğitim İstatistikleri, (2005-2016), www.meb.gov.tr, (Erişim Tarihi:01/03/2017)

SGK, (2007) İstatistik Yıllığı, www.sgk.gov.tr (Erişim Tarihi:01/03/2017)

SGK; (2016), İstatistik Bülteni, Aralık, (Erişim Tarihi:01/03/2017)

SGK, (2017), Temel Göstergeler, Ankara

TÜİK,, Hane Halkı İşgücü Anketleri www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi:26/02/2017)

TÜİK, (2015) Hane Halkı İşgücü Anketi Mikro Veri seti

TÜİK, (2016), Aile Yapısı Araştırması, (Erişim Tarihi:26/02/2017)

YILMAZ, H. Hakan, (2016), Ankara ve Şanlıurfa Yatırım Teşviklerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi, Şanlıurfa ve Ankara İlleri Karşılaştırmalı Teşvik Politikaları Dün-Bugün-Yarın, Harran Üniversitesi-Karacadağ Kalkınma Ajansı, Şanlıurfa

YILMAZ, H. Hakan, C. SARAL, (2016), Mali Alan Uygulaması: Türkiye'de Maliye Politikasının Kapsayıcı Uygulamasında Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması, Uluslararası Ekonomi Kongresi, Bodrum

<http://reformlar.gov.tr/v/calisan-kadinlarimiza-doguma-bagli-olarak-ilk-cocukta-2-ay-ikinci-cocukta-4-ay-ucuncu-ve-uzeri-cocukta-6-ay-yari-zamanli-ve-tam-ucetli-calisma-hakki-ile-cocugun-okula-baslama-yasina-kadar-kismi-sureli-calisma-hakki-tanidik> (Erişim Tarihi:02/03/2017)